

Crenguța MANEA

TEATRUL DE COMEDIE

Teoria și practica libertății patafizicianului Dom' Ubu expusă scenic de regizorul Tompa Gábor

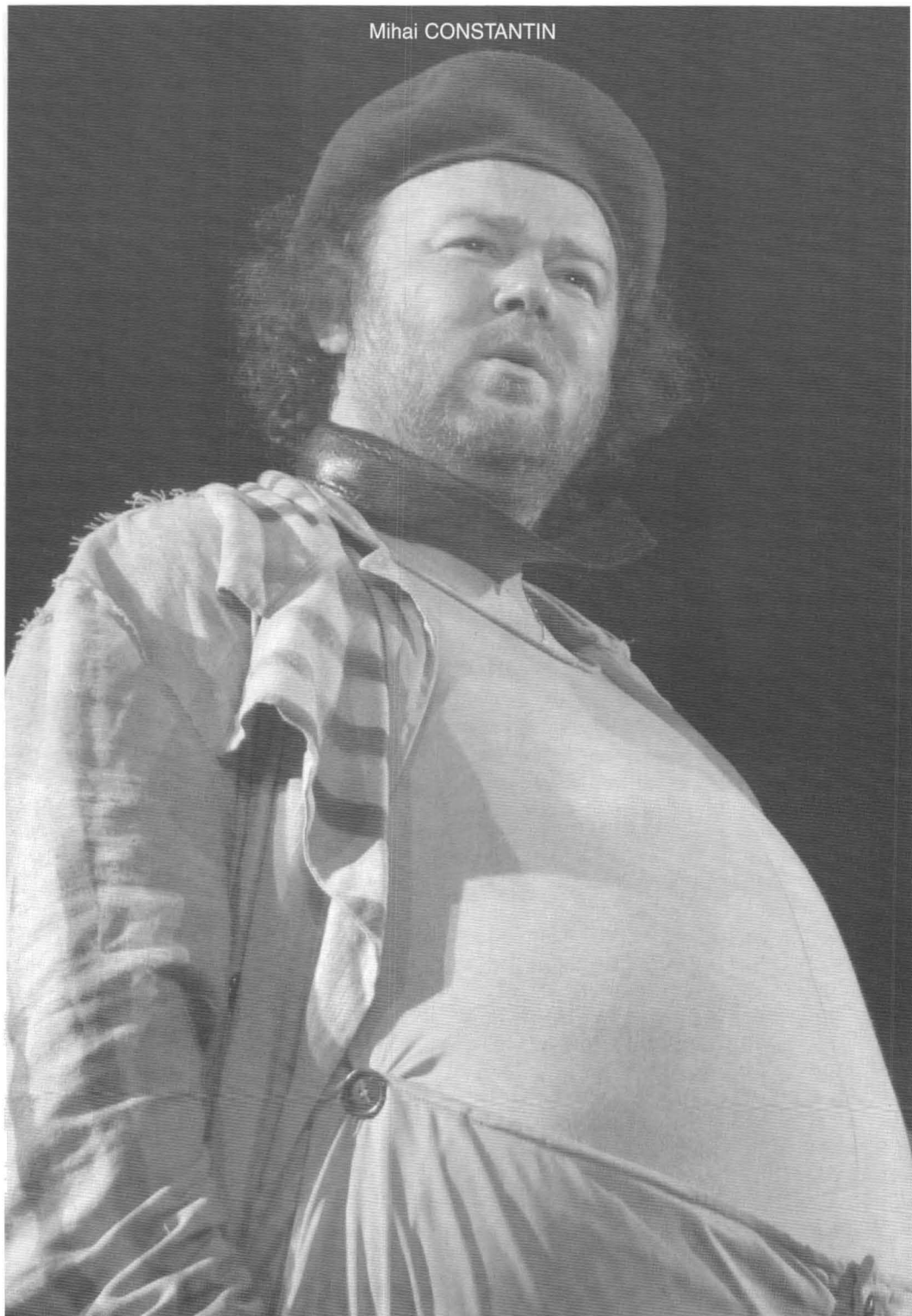
Scena italiană a Teatrului de Comedie, fixată într-un fel de stop-cadru: în zeghe, cu spatele la spectatori și doar privirea îndreptată către aceștia, personajele sunt aliniate de-a lungul rampei; în planul secund, siluetele rubiconde revărsate porcin și zîmbetele lipicioase ale lui Dom' Ubu – cu tradiționalul șal arab înfășurat în jurul capului – și ale lui Madam Ubu, „femela” sa. Este finalul spectacolului **Ubu înlăntuit**, premieră românească a piesei lui Alfred Jarry, autorul continuînd cu acest text epopeea „eroicului patafizician” care mășcăluiește în primele rînduri ale avangardei teatrale din decembrie 1896, o dată cu prima montare a piesei *Ubu Rege*, la Théâtre l'Oeuvre din Paris.

Spectacolul lui Tompa are decupajul precis al celor mai importante reușite ale regizorului și un comic de factură satirică ca o tăietură de bisturiu: nimic gratuit, nimic în plus. Sala reacționează prompt, în hohote dezlănțuite; reprezentația văzută de mine era în zilele electorale ale turului al doilea la prezidențiale, zile care coincideau cu grațierea și apoi urmărirea – cavalcadă ubuescă ce a implicat Președinția, Poliția și Justiția română – lui Miron Cosma, expert, și el, în „înalt simț civic, muncitoresc”! Dar, am revăzut spectacolul și la sfîrșitul lunii ianuarie a acestui an, iar publicul avea aceleași prompte reflexe.

În opoziție cu Cei trei cetățeni liberi a căror deviză este „să ne rebelăm în corpore” – fără vreun „rezon” sau vreo diferențiere – Dom'Ubu se vrea sclav, întemnițat, înlăntuit; cu instincte mai exersate, cu o experiență net superioară celor trei, el simte că libertatea atrage cunoaștere, răspundere și de aceea, poate fi o pacoste. În Dom'Ubu, Mihai Constantin pare a fi într-un rol scris anume pentru el; actorul știe să facă invizibil orice efort: dezinvolt, cu risipire de talent, în interpretarea sa monstruosul capătă relief cu zîmbete bonome și alinturi colțuroase de *grizly*, șmecheria e atroce, neiertătoare. Virginia Mirea, în Madam Ubu, are aplombul necesar și răspunsul inteligent pentru a susține dialogul în registrul comic.

Comedia situațiilor absurde – adecvată comicalului de limbaj reinventat artistic prin traducerea poetului Romulus Vulpescu – depășește cadrul speculațiilor intelectuale; capătă accente înspăimîntătoare atunci când discursul teatral glosează și dezvăluie mecanismele defectate ale puterii, distorsiunile structurilor sociale. Punerea în discuție a seismelor aduse de revoluții nu reprezintă o noutate pentru universul teatral al lui Tompa; *Opereta* de Witold Gombrowicz – spectacol înrudit și prin o serie de elemente vizuale cu *Ubu înlăntuit* – era un spectacol gândit ca o suită de tablouri care dezvoltă, printr-o progresie de tip avalanșă, dezastrul. Tehnica tablourilor anunțate explicit, prezintă și în *Ubu înlăntuit*, adăugată acestei acumulări a rupturilor transformate în falii, îi corespunde, estetic, transformarea comicalului în grotesc. Exemplar, în acest sens, este conceput personajul *Eleuteria* – Simona Stoicescu, avînd în continuare de acoperit unele zone – amestec de

Mihai CONSTANTIN

Virginia MIREA

vivandieră a cetățenilor liberi și imagine decăzută a lui Marianne, simbol al Franței republicane. Dihotomia esență-aparență, demontarea clișeelelor în care a ajuns a fi formulată democrația, una dintre soluțiile civilizației europene, îl preocupă pe regizor; libertatea, egalitatea, fraternitatea s-au golit de sens, iar bunul-plac devine tangent cu brutalitatea primitivă; în *Ubu* ... se execută cu sadism tot felul de corecții punitive, sensul dreptății și al justiției fiind spulberat, cadrul social deformat, caricaturizat. Formulată direct, spațiul concentraționar conceput de Helmut Stürmer dă nota terifiantă anunțată și de imaginea prin care este introdus în scenă cuplul Ubu – pubela de gunoi; cei doi Ubu pândesc spațiul exterior prin fanta tomberonului în care se află – cutie mai mică, într-una mai mare. Costumele Liei Manțoc completează expresiv și cu umor identitatea personajelor, de-ar fi să le amintim pe Fetele Bătrâne sau pe Soliman – imagine a lui Yasser Arafat păzit de mujahedine(!), o trimitere în cheie comică la confruntarea irațională Occident–Orient (din păcate, Candid Stoica nu face decât să poarte această imagine prin scenă!).

Spectacol de mare forță teatrală, *Ubu înlănțuit* este montarea de care Teatrul de Comedie avea nevoie de cel puțin câțiva ani, dincolo de comediile de consum, unele destul de modest realizate. Depinde de trupă – pentru că este un spectacol care se încredințează energiilor, prezențelor actoricești – să mențină reprezentațiile

George MIHĂIȚĂ.

Virginia MIREA și Mihai CONSTANTIN.

Mihaela MĂCELARU, Laura CREȚ și Mihaela TELEOACĂ.

deasupra scăderilor pricinuite de rutină și de echipa tehnică să protejeze actul artistic de accidente lipsite de atenție și concentrare!

Teatrul de Comedie, București – Ubu înălțat de Alfred Jarry. Traducerea: Romulus Vulpescu. Regia: Tompa Gábor. Decor: Helmut Stürmer. Costume: Lia Manțoc. Coregrafie: Florin Fieroiu. Aranjamente muzicale: Călin Grigoriu. Cu: Mihai Constantin (*Dom'Ubu*) Virginia Mirea (*Madam Ubu*) George Mihăiță (*Pișântap, marchiz de Brizăbrează*) Dragoș Huluba (*Pișăblând, marchiz de Iarbădeasă*) Simona Stoicescu (*Eleuteria*) Serban Georgevici (*Primul cetățean liber, Președintele tribunalului*) Mihai Bendeac (*Al doilea cetățean liber*) Marius Drogeanu (*Al treilea cetățean liber, Grefierul*) Florin Dobrovici (*Temnicierul*) Mihaela Teleoacă (*Prima fată bătrână, Procurorul, Ocnaș*) Laura Creț (*A doua fată bătrână, Avocatul apărării, Ocnaș*) Mihaela Măcelaru (*A treia fată bătrână, Ocnaș*) Gheorghe Șimonca (*Lordul Byvolus*) Aurelian Bărbieru (*Alfred Jarry, Jack*) Candid Stoița (*Soliman*) Dumitru Chesa (*Vizirul*) George Grigore (*Fratele Tiberghiu*). Muzicanți: Marius Gălea (clarinet), Alexandru Șchiopu, Alexandru Boeru (corn francez), Ciprian Partenie, Cristian Costache (trombon) și copilul Maria Drogeanu. Data premierei: 13 decembrie 2004.

Oare de ce se aprinde umbrela lui Winnie...

Pentru Tompa Gábor, opera lui Samuel Beckett – alături de cea a lui Eugène Ionesco și a lui Shakespeare – are fascinația unui univers care niciodată nu se lasă cunoscut pe deplin, doar parțial descifrat, uneori bănuț. De aceea, regizorul revine cu lecturi succesive, parcurgând niveluri diferite și propunând sensuri poate neașteptate pentru un orizont comun. Student în anul al doilea, Tompa își susținuse un examen de regie cu o versiune prescurtată a piesei *Oh, les beaux jours*, cu Aurora Leonte în rolul Winnie. E posibil ca atunci să fi descoperit și eseu scris de viitorul dramaturg pe tema creației lui Proust și reține observația făcută de tânărul Beckett că „Arta este apoteoza singurătății”, ceea ce-l va face pe Tompa Gábor să remarce: „...Acest gând va deveni, mai târziu, o adevărată cheie a întregii sale opere”. Vor urma spectacolele *Sfârșit de partidă*, *Play* și, în decembrie 2004, la Teatrul de Comedie, *Ce zile frumoase*, tot cu Aurora Leonte.

„[...] Timpul îi aparține lui Dumnezeu și mie; se poate spune așa, Willie?!“ – e întrebarea rostită febril de femeia imobilizată până la talie, practic îngropată pe jumătate. În montarea de la Comedie, Tompa nu o crede o victimă, nu o lasă pe Winnie să se abandoneze – chiar dacă uneori actrița ar fi tentată să o facă! Între grija pentru Willie și spaima că l-ar pierde, sacosa cu „mijloace de îmbărbătare”, jocul cu umbrela ca o roată a unui timp din care ea s-a extras – de undeva, dintr-o lectură aproape uitată, se strecoară un gând al lui Cioran despre Beckett: „...el nu trăiește în timp, ci paralel cu timpul. [...] E unul dintre cei care te fac să admiți că istoria este o dimensiune de care omul s-ar putea lipsi” – Winnie nu renunță să se roage, să dialogheze cu Dumnezeu, își reclamă dreptul la acest dialog: „Cineva mă mai privește încă. [...] Cuiva îi mai pasă încă de mine. Ce poate fi mai minunat! [...] E cu ochii în ochii mei, nu?”. Și pentru acest contact, cuvintele îi sunt mai mult decât necesare, pierderea, dispariția lor aducând dezastrul. De aceea, Winnie vorbește, alege, pipăie cuvinte; Aurora Leonte nuanțează această căutare, o însufletește și reușește să exprime o stare de firesc a vieții în preajma minunii. De ce începe să se miște trenulețul de jucărie, de ce se aprinde umbrela, de unde găsește Willie energia să iasă din bârlog – exemplare disciplina și angajamentul lui Eugen Racoți în acest spectacol, în care este o prezență și o apariție doar în final – toate cele enumerate îi par firești eroinei și ea se plasează în raza privirii așteptate... Emoționant prin simplitate, finalul în acordurile din *Ave, Maria*, cu lumina care desenează umbre prin contururile din dantela umbrelei, lasă loc aceleiași așteptări, poate, și pentru spectatori!

Ce zile frumoase de Samuel Beckett. Traducerea: Iosif Igiroșianu. Regia: Tompa Gábor. Scenografia: Helmut Stürmer. În distribuție: Aurora Leonte – Winnie; Eugen Racoți – Willie. Data premierei: 3 decembrie 2004.